

«Ой з калиночки дві квіточки...»

Автентичне весілля і вишуканий одяг Раїси Цапун

Її супроводжують захопленими поглядами чоловіки і заздривими жінки. Вона вирізняється з-поміж загалу рівнянок особливою витонченістю, вишуканістю в манері одягатися. Стиль життя, те, чим живе, над чим працює у повній гармонії з її одягом, інтер'єром помешкання, особливістю приготування страв, солодощів та чаїв, манерою спілкування.

Якщо б якийсь художник писав образ української жінки, котра б символізувала поетичний образ України, минулої, сучасної і майбутньої, то найкраще писати його було б з неї. Прекрасно обізнана з народним мистецтвом, закохана у нього, вона взяла з народного минулого у наше сучасне усе найкраще. Дала нове життя і старій пісні, і старій вишивці, і навіть – старій традиції. Зрештою, про усе це скаже вона сама.

Гість нашої редакції – Раїса Цапун. За фахом фольклорист-етнограф. Унікальна фольклорна виконавиця. Збирачка народних пісень. Доцент кафедри фольклору Рівненського гуманітарного університету. Керівник відомого фольклорного ансамблю „Джерело”, неодноразового лауреата та дипломанта багатьох фольклорних фестивалів. Авторка кількох прекрасних фольклорних збірників та книг „Народні обряди з репертуару гурту „Джерело” та „Мелодії древнього Нобеля” нині подарувала шанувальникам народного мистецтва книгу, над якою працювала кілька років. Це „Сербинівське весілля”, деталізований опис (можна сказати сценарій) автентичного весільного обряду, який Раїса власноруч записала з вуст мешканців того села, звідки родом вона сама. Текст розповіді про хід весілля та слова пісень подані діалектною говіркою, а мелодію пісень та інструментальних творів власноруч покладено в ноти Раїсою Цапун. Книгу процензували і благословили до друку вчені з кількох університетів: доктор філології Віктор Давидюк (Волинський університет), кандидат мистецтвознавства, професор Богдан Луканюк (Львівська музична академія ім. Лисенка), доктор філологічних наук, професор Каленик Шульжук (РДГУ), кандидат філологічних наук Микола Дмитренко (Інститут народознавства НАН України). Такий доробок неабиякий дар етнографам, фольклористам, філологам-мовознавцям.

– Раїсо, дуже приємно вітати тебе з новою гарною книжкою. Тим паче, що від ідеї, мрії до її здійснення минуло багато років. Чому саме весілля і чому саме Сербинівське?

– Шлях до здійснення наміру осягнути всю неповторність та чаруючу красу весільного обряду села, в якому я виросла і де живу близькі, рідні та дороги моєму серцю люди – досить довгий і нерівний. Моя фольклористична діяльність розпочалася ще в 1984 році. Але нагода видати колись записане без купюр з'явилася лише тепер.

Пригадую ті давні весілля, що їх пощастило бачити ще в дитинстві... І такий жаль огортає, що цей диво-обряд, це імпрізоване народне дійство вже майже не побутує. Модернізація нашого способу життя здеформувала потребу у високому поетичному спілкуванні. Чому ж дивуємось убогості думок, черствості сердець, жорстокості вчинків?

Майже весь весільний обряд я записала з уст своєї бабусі Гапки Сивобородько, котра зберегла усі пісні, а також незрівняної оповідачки та чудової народної виконавиці Ганни Любчик. Обидві жінки нині вже покійні. Хай ця книга буде їм та іншим сільським виконавицям невмирущим пам'ятником. А чому Сербинівське весілля? Село Будичани Чуднівського району на Житомирщині, в якому я народилася, до 1946 року звалось Сербинівкою.

– У книзі не тільки опис ве-

лекцією старовинних рушників та народного одягу з села Будичани уперше експонувався ще й колекція сучасної персональної вишивки Раїси Цапун.

– Так, тоді уперше я показала громадськості нашого міста і будичанські рушники та сорочки, і свої власні роботи. Після цього ця виставка, і доповнена, і фрагментами була показана під час різних фольклорних фестивалів та свят і у Чуднові, і в Рівному та окремих районах. А власний одяг демонструю скрізь, де виступаю з виконанням народних пісень.

– А з піснею пощастило побувати не тільки на фестивалях та концертах в Україні?

– Так, дійсно пощастило. Була я і в Польщі, і в Болгарії, Італії, Франції, Німеччині. І ці поїздки дали мені збагнути дуже важливу істину. Мабуть багатьом з нас треба опинитися за кордоном, щоб навчитися цінувати своє. Зрозуміти, що нація без минулого не має й майбутнього. Як бережуть своє рідне етнічні українці з Румунії, або лемки з Польщі, представники української діаспори з Канади! Більшість народів Західної Європи майже втратили свої традиційні обряди, фольклорні релікти й намагаються відродити їх по крупинках, а тих крупинок вже майже нема. У нас, на відміну навіть від близьких сусідів поляків, ще у будь-якому селі можна віднайти людей, які знають весь весільний обряд, заспівують вам древні колядки та щедрівок, веснянок і навіть петрівчаних чи постових пісень.

– Шкода, що не так ставиться до цих перлин, реліктів, наша молодь, вважаючи їх пережитком.

– Молодь ставиться так, як ставиться громадськість, найближче оточення, учителі. З фольклором, особливо давнім, дітей потрібно не тільки ознайомлювати. Виконання пісень, фрагменти обрядів треба коментувати. Створювати, як скажімо, музей одягу чи народного побуту, і музеї народної пісні. І цими живими музеями є кращі фольклорні виконавці, фольклорні колективи. Скільки відтворено на Рівненщині тільки нашими студентськими колективами „Джерело”, „Горина”, ансамблем „Веснянка” з Рівненського палацу дітей і молоді та іншими. А як багато дають людям фольклорні фестивалі! А щодо масовості народного мистецтва, то це питання спірне. Україна нині – не та, якою була 100 років тому. Реліктове мистецтво в

урбанізованому місті потребує свого слухача, знавця, шанувальника. На жаль, молодь вихована вже в інших традиціях. Але я вірю, що придуть часи, коли ми будемо визбирувати все своє так, як нині поляки.

– А вишивка? У твоїй власній колекції – прекрасні сучасні речі, оздоблені вишивкою, у якій зафіксована минувшина, але так майстерно, по-сучасному вона виконана, що навіть не скажеш, що у ній – душа древніх вишиванок.

– Якщо мені на очі потрапляло щось таке, що дуже подобалося, то мусила її переїняти. Вчилася техніці вишивки, якою б складною вона не була, щоб зробити копію. Так мій знаменитий серпанковий костюм є по-суті копією весільного одягу з колекції Рівненського краєзнавчого музею. Але саме його пошиття, окремі деталі вишивки я вже удосконалила відповідно до власного бачення і смаку. А ось білим та сірим на сірому – це вже мистецтво більш досконале. Хоч народний стиль збережено. І вишивка не подільська і не карпатська, а наша полісько-волинська.

З Раїсою можна було б ще говорити і говорити... Найкраще розмовляти, сидячи у її затишній оселі, прибраній по-народному, та вже сучасними, її рук творіння, вишивками, чудовими ікебанами з любистку, безсмертника і чебрецю, рутим'яти і барвінку, усякого зела (Раїса знає трави так, як знала її бабуся!) і попиваючи цілющий трав'яний чайок (а навесні вона неодмінно пригостить ще й смачними салатами з кропиви, грициків чи кульбаби) і перебираючи її численні фотоальбоми з різних фестивалів.

Раїса Цапун – цілком сучасна жінка. Однак, на відміну від тисяч українців, не соромиться носити речі, оздоблені майстерною вишивкою. Навпаки, це її гордість. Кожен стібок одухотворений добрими помислами, піснею, яка бринить у ній завжди і... великою любов'ю.

Вишитий майстринею одяг з мотвами давніх вишивок з Будичан та рівненського Полісся – це відповідь на те питання, яке ставить сьогодні перед собою кожен етнограф: як повернути втрачений зв'язок поколінь, як старі традиції, такі філософсько мудрі й величні, прищепити на новий ґрунт сучасного життя?

Раїса Цапун це робить щодня, щогодини. І не лише у вишивці. Де б не виступали її вихованці, який би обряд не показували, як правило, поруч зі студентами й діти: з мамою звик завжди бути на сцені син Тарас, а з ним і його друзі.

А той вишуканий одяг, у якому Раїса так чудово виглядає, недарма є об'єктом захоплення усіх жінок. Бо хто із нас не мріяв би мати щось подібне! От і вродися та вдайся: витончена, філігранно інтелігентна, а при цьому – воістину народна і краса, і душа, і талант.

Тож з роси і води тобі, майстрине! Нехай твориться!

Людмила МАРЧУК

